

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

**Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія,
проблеми, перспективи** : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част.
(Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов,
С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 2. – 69 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів,
студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках
III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні
процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи»
(Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої
актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО ЯПОНІЇ

У кожній державі своє («внутрішнє») навколишнє середовище. Держава здійснює його охорону, визначаючи стандарти екологічно доцільної поведінки через систему принципів, з якими повинна узгоджуватися політика в галузі навколишнього середовища та (або) сукупність конкретних правил.

Люди прагнуть призупинити розпочату екологічну кризу, встановити розумні взаємини між природою та суспільством і підтримувати їх у контексті складання правил і визначення норм обов'язкового характеру. Останнє стає найбільш ефективним як в плані визначення стандартів можливої або дійсно правильної взаємодії людини і природи (національний рівень), так і в плані формування політики держав у галузі охорони навколишнього середовища (національний і міжнародний рівні).

У Японії гостро стоїть проблема охорони природи від шкоди, що завдається інтенсивною господарською діяльністю. Особливої актуальності набула боротьба проти погіршення стану навколишнього середовища (який отримав в японських засобах масової інформації та науковій літературі найменування «*когай*») в результаті насамперед забруднення землі, водою і атмосфери виробничими і побутовими відходами, а також поширення шуму, вібрації і т.д. На рубежі 1960-70-х рр., внаслідок структурних диспропорцій розвитку японської економіки в попередні роки, ці явища досягли масштабів загальнонаціональної екологічної кризи, ставши однією з найгостріших соціальних проблем. У 1970 р. тільки економічний збиток від забруднення склав близько 6100 млрд. ієн. Серед жителів найбільш екологічно неблагополучних районів набули поширення специфічні захворювання, викликані забрудненням навколишнього середовища – «хвороба Мінамата», «астма Йоккаїті», «хвороба ітай-ітай».

Під тиском громадськості японський уряд прийняв невідкладні заходи щодо поліпшення екологічної ситуації в країні. З кінця 1960-х – початку 1970-х рр. охорона навколишнього середовища виділилася в самостійний напрям державної політики, перетворившись згодом на невід'ємну частину регулювання економіки.

У першій половині 70-х рр. були закладені організаційно-правова, фінансова, матеріальна та науково-технічна основи охорони навколишнього середовища в Японії. Природоохоронне законодавство цієї країни нині включає Основний закон про охорону навколишнього середовища (1970 р.), більше 30 інших загальнодержавних законів, що регулюють різні сторони екологічної діяльності, а також велику кількість нормативних актів місцевих органів влади. Була створена ціла система природоохоронних органів на чолі з Управлінням з питань навколишнього середовища, що функціонує на правах міністерства (в подальшому і стало міністерством).

На тлі розпочатої після нафтової кризи 1973 р. структурної перебудови економіки поєднання цього принципу фінансової відповідальності за екологічні злочини і законодавчо-нормативного регулювання екологічної сфери дало досить відчутні позитивні результати в більшості країн Заходу. Особливо успіхи в цій галузі були помітні в Японії, де вдалося в досить стислі терміни впоратися з найбільш кричущими проявами екологічної кризи. Специфікою японського законодавства у сфері екології є поєднання прямих законодавчо-нормативних актів і заходів непрямого фінансового регулювання, що виявляються в системі пільгового оподаткування та державних субсидій відносно компаній, що виконують екологічні нормативи. Велику роль грав також принцип «збруднювач платить» (*Polluter Pay Principle – PPP*), відповідно до якого витрати несе компанія-збруднювач. Саме ці заходи дозволили країні в досить стислі терміни впоратися з найбільш кричущими проявами екологічної кризи.

Продовженням цього тренда стало прийняття парламентом в 1993 р. Основного закону про екологію. Закон не обмежувався декларацією принципів, а містив конкретне керівництво до розгортання цілеспрямованої систематичної діяльності по збереженню навколишнього середовища на тривалу перспективу. У числі іншого закон накладав на уряд зобов'язання з підготовки та реалізації Основного екологічного плану з метою комплексного розвитку політики збереження навколишнього середовища в національному масштабі.

Важливою особливістю Основного закону про екологію стало те, що він визначав державну стратегію не тільки на національному, але й регіональному та глобальному рівні. Саме в цьому законі вперше було дано визначення поняттю «глобальне збереження довкілля», яке визначалося як глобального завдання, що вимагає

«активного розвитку міжнародного співробітництва у справі збереження навколишнього середовища». «Блакитна книга по дипломатії» за 2004 рік виділяє наступні чинники забезпечення національної безпеки країни: забезпечення водними ресурсами, протистояння глобальним проблемам навколишнього середовища і потепління клімату, запобігання катастроф, припинення транснаціональної злочинності та дотримання прав людини.

Подібних поглядів дотримувалося і керівництво країни на чолі з прем'єр-міністром Ю.Хатояма. Домагаючись втілення в життя Ініціативи Хатояма, метою якої було надання допомоги країнам, що розвиваються в справі зниження викидів парникових газів, Японія прагнула активно виконувати роль «моста» між розвиненими країнами та країнами, вносячи свій внесок у побудову «низьковуглецевого суспільства». Задля досягнення цієї мети були заплановані дії в рамках ініціативи, що отримала назву «Виклик - 25», яка була націлена на збереження природи планети Земля та Японії і їх передачу наступним поколінням.

Відносини у галузі охорони навколишнього середовища - це та сфера, де можливо в часі відсунути остаточне руйнування. Люди прагнуть призупинити розпочату екологічну кризу, встановити розумні взаємини між природою та суспільством і підтримувати їх у контексті складання правил і визначення норм обов'язкового характеру.

---

1. Данилова В.И. Экологическая безопасность во внешнеполитическом курсе Японии: исторические аспекты [Електронний ресурс] / В.И.Данилова. – Режим доступу: http://japanstudies.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=460&Itemid=70.

2. Охрана окружающей среды и национальные парки Японии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://today-japan.ru/protection.html>.

3. Соколова Н.А. Правовое регулирование как средство решения международных экологических проблем [Електронний ресурс] / Н.А.Соколова // Сибирский Юридический Вестник. – 2001. – № 1. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1116999>.